Pårørendeunionen

Helse- og omsorgsdepartementet 18.02.2026

Vedrørende journalføring som systemisk rettssikkerhets- og pasientsikkerhetsutfordring i helse- og omsorgstjenestene

Pårørendeunionen henvender seg til departementet på bakgrunn av et omfattende og landsdekkende erfaringsgrunnlag fra pårørende til personer som mottar tjenester både i kommunal helse- og omsorgstjeneste og i spesialisthelsetjenesten, herunder psykisk helsevern, habiliteringstjenester og psykiatri.

Vi retter oppmerksomheten mot et forhold som etter vår vurdering representerer en alvorlig og systemisk rettssikkerhetsutfordring: journalføringens funksjon som maktgrunnlag i forvaltningen av helsehjelp.

Journalen er ikke bare et dokumentasjonsverktøy. Den fungerer i praksis som premissleverandør for diagnostisering, behandlingsvalg, vedtak om tjenester, tvangsbruk, vergemål, tilsynsvurderinger og rettslige prosesser. Når journalen gis denne autoriteten, får enhver formulering rettslig og forvaltningsmessig betydning.

Gjennom vårt arbeid ser vi gjentatte eksempler på at:

- tolkninger og subjektive vurderinger presenteres som objektive fakta
- usanne eller sterkt misvisende opplysninger nedtegnes uten nødvendig relevans
- uenighet fra pasient eller pårørende i liten grad dokumenteres
- påklagede opplysninger blir stående og forplanter seg mellom instanser
- journalnotater brukes i ettertid til å legitimere inngripende tiltak

I spesialisthelsetjenesten ser vi at dette kan få særlig alvorlige konsekvenser. Feilaktige eller ensidige journalføringer i psykisk helsevern eller habiliteringstjenester kan danne grunnlag for feildiagnoser, feilbehandling, medisinering, tvangsvedtak og langvarige tjenesteløp basert på premisser som aldri har vært forsvarlig kvalitetssikret.

Når slike opplysninger først er etablert i journal, får de en autoritet som i praksis er svært vanskelig å korrigere. Selv der pasient eller pårørende påklager innholdet og krever retting eller sletting, ser vi at opplysningene ofte blir stående – og senere legges til grunn av nye behandlere, forvaltningsorganer og tilsynsmyndigheter.

Dette reiser prinsipielle spørsmål om:

- reell adgang til retting og sletting
- kontradiksjon og dokumentasjon av uenighet
- objektivitetskravet i forvaltningsutøvelse
- forsvarlighetskravet etter helse- og omsorgslovgivningen
- rettssikkerheten i saker der journalen utgjør hovedbevis

Org.nr. 934573137 Adresse: Postboks 625 Frivoll, 4893 Grimstad Telefon: 21053500
E-post: post@punionen.no

Pårørendeunionen

Særlig alvorlig er det at tilsynsmyndigheter i praksis ofte legger journalens innhold til grunn som faktum, selv der det foreligger dokumentert uenighet og krav om retting fra pasient eller pårørende. Når tilsynsorganer ukritisk bygger sine vurderinger på påklaget journalinnhold, forsterkes den strukturelle skjevheten i maktforholdet mellom tjenesteyter og tjenestemottaker.

Vi ser også at det i en del tilfeller nedtegnes opplysninger som ikke er nødvendige for helsehjelpen, men som likevel får betydelige konsekvenser for pasientens omdømme, rettsstilling og videre tjenestetilbud. Når slike opplysninger viser seg å være uriktige eller sterkt misvisende, er det ofte uklart hvem som har ansvar for korrigering, og hvilke konsekvenser det får.

Dette er ikke enkeltstående hendelser. Det fremstår som et mønster på tvers av nivåer i helsetjenesten.

Vi mener situasjonen krever mer enn en vurdering. Den krever tiltak.

Departementet har et overordnet ansvar for at lovgivningens intensjon om pasientsikkerhet, medvirkning og rettssikkerhet faktisk realiseres i praksis. Når journalføring i realiteten kan fungere som et ensidig maktgrunnlag uten effektiv korrigeringsmekanisme, oppstår det en systemisk risiko for rettssikkerhetssvikt.

Vi ber derfor om at departementet:

- igangsetter en nasjonal gjennomgang av journalføringspraksis i både kommunale tjenester og spesialisthelsetjenesten
- presiserer kravene til objektivitet, relevans og dokumentasjon av uenighet i journal
- sikrer at retten til retting og sletting får reelt innhold og ikke bare formell karakter
- klargjør tilsynsmyndighetenes plikt til kritisk vurdering av påklaget journalinnhold
- vurderer tydeligere ansvarliggjøring der uriktige eller unødvendige opplysninger får alvorlige konsekvenser

Dette handler ikke om å begrense faglig skjønn.
Det handler om å sikre at dokumentasjon som får avgjørende betydning for menneskers liv, holder et rettssikkerhetsnivå som tåler etterprøving.

Når journalen blir det primære sannhetsgrunnlaget i møte mellom individ og system, må kravene til presisjon, relevans og ansvar være tilsvarende høye.

Vi ber om at dette behandles som en prinsipiell og systemisk problemstilling, og ser frem til departementets redegjørelse for hvilke tiltak som vil iverksettes for å styrke rettssikkerheten på dette området.

Med Vennlig Hilsen

Pårørendeunionen

Org.nr. 934573137 Adresse: Postboks 625 Frivoll, 4893 Grimstad Telefon: 21053500
E-post: post@punionen.no